

Uniwersytet Warszawski
Wydział Prawa i Administracji

mgr Michał Rynkowski

Postępowania dyscyplinarne
w sprawach dopingowych
– zagadnienia prawnomiędzynarodowe
i prawnoporównawcze

Autoreferat rozprawy doktorskiej

Promotor: Dr hab. Mateusz Pilich

Recenzenci: Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Karska

Ks. dr hab. Sławomir Fundowicz

Warszawa, wrzesień 2019 r.

I. Temat pracy i uzasadnienie jego wyboru

Sport jest dynamicznie rozwijającą się gałęzią gospodarki poszczególnych państw. Temu rozwojowi towarzyszy powstawanie coraz większej liczby norm regulujących zagadnienia ściśle z nim związane, w tym kwestie dotyczące odpowiedzialności za doping. Istotny jest przy tym wzrost znaczenia postępowań realizowanych w sprawach tej odpowiedzialności, które stają się w coraz większej mierze przedmiotem analizy doktryny oraz orzecznictwa sądów powszechnych i organów dyscyplinarnych. Zasadność podejmowania analizy tego zagadnienia wynika z pojawiających się wątpliwości dotyczących natury odpowiedzialności za doping, ochrony praw człowieka, realizacji prawa do sądu oraz właściwej konstrukcji norm proceduralnych stosowanych przy rozstrzyganiu naruszenia przepisów antydopingowych. Należy przy tym zaznaczyć, iż omawiany system walki z dopingiem w sporcie jest stosunkowo nowy i dynamicznie ewoluujący, co także powoduje konieczność jego uchwycenia, analizy i oceny.

Doktryna w Polsce i za granicą stara się podejmować próby znalezienia odpowiedzi na zasadnicze pytania związane z postępowaniami dyscyplinarnymi w sprawach dopingowych. Brakuje jednak – zwłaszcza w piśmiennictwie krajowym – opracowania monograficznego tej tematyki. Omawiana rozprawa ma na celu przynajmniej częściowe uzupełnienie luki w tej dziedzinie.

Decyzja o podjęciu tematu wynikała z doświadczeń zawodowych i zainteresowań autora postępowaniami dyscyplinarnymi w sprawach dopingu.

II. Hipotezy i cele badawcze

Celem niniejszej rozprawy jest przede wszystkim próba oryginalnego ujęcia problematyki postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych poprzez analizę przepisów prawa obowiązującego w różnych krajach, z uwzględnieniem zarówno dorobku prawnego międzynarodowych organizacji sportowych, jak również orzecznictwa sądów arbitrażowych oraz państwowych. Do lepszego zbadania stanu prawnego przyczyniło się m.in. badanie ankietowe, przygotowane przez autora rozprawy w ramach zadań realizowanych dla Grupy Monitorującej Konwencję Antydopingową Rady Europy. W ramach rozprawy

podjęto również starania o uporządkowanie stanu wiedzy w zakresie m.in. relacji instytucji arbitrażu w sprawach dopingowych na tle konstytucyjnej i konwencyjnej zasady prawa do sądu, stosowania reżimu odpowiedzialności obiektywnej, zdatności arbitrażowej spraw dopingowych oraz istoty i charakteru odpowiedzialności za naruszenia przepisów antydopingowych.

W ramach rozprawy doktorskiej przedstawiono jedenaście niżej ujętych hipotez, które podlegały weryfikacji w ramach rozprawy:

1. Źródłem odpowiedzialności dyscyplinarnej za doping w sporcie jest prawo umów.
2. Stosunek prawny istniejący pomiędzy Światową Agencją Antydopingową a międzynarodowymi federacjami sportowymi, narodowymi organizacjami antydopingowymi, narodowymi komitetami olimpijskimi i innymi grupami organizacji aktywnymi w sferze sportu ma charakter cywilnoprawny.
3. Regulacje publiczno-prawne w zakresie kształtowania odpowiedzialności dyscyplinarnej za doping w sporcie mają, co do zasady, charakter wtórny w stosunku do regulujących tę odpowiedzialność norm prywatnoprawnych.
4. Obowiązki państw polegające na podejmowaniu działań w sferze walki z dopingiem w sporcie oraz tworzeniu odpowiednich warunków – m.in. prawnych i finansowych – do realizacji programów antydopingowych wynikają z treści aktów prawa rangi międzynarodowej.
5. Proces ujednolicania sankcji za naruszenie przepisów antydopingowych niesie za sobą poważne konsekwencje, m.in. w postaci ograniczenia swobody orzekania przez organy rozstrzygające w sprawach dopingowych.
6. Sprawy dyscyplinarne dotyczące dopingu są postrzegane jako sprawy o naturze cywilnoprawnej, dotyczące praw niemajątkowych, choć pośrednio wpływające na roszczenia majątkowe.
7. Postępowania dyscyplinarne dotyczące dopingu mają mieszany charakter oraz oparte są na różnych modelach ich realizacji.
8. Istnieje ryzyko nierównego traktowania zawodników w zakresie spraw dopingowych ze względu na różnorodność i rodowód norm regulujących postępowania dyscyplinarne w sprawach dopingowych.
9. Prawo zawodnika do rozpoznania sprawy dopingowej przez niezależny i niezawisły sąd nie podlega wyłączeniu.

10. Sądownictwo polubowne jest preferowanym sposobem rozwiązywania sporów w sferze sportu i w sprawach dopingowych.

11. Fakt monopolistycznej pozycji organizacji sportowych względem zawodników oraz ustanowienia „obligatoryjnej klauzuli arbitrażowej”, nie wyłącza zdatności arbitrażowej spraw dopingowych.

III. Metodologia

W przygotowanej rozprawie korzystano z różnych źródeł, takich jak akty prawa międzynarodowego i krajowego oraz regulacje o charakterze wewnętrznie obowiązującym. Analizowano doktrynę oraz orzecznictwo, które dotyczyło przedmiotu omawianej rozprawy doktorskiej. W pracy zastosowano przede wszystkim metodę badawczą formalno-dogmatyczną, wykorzystując także metodę prawno-porównawczą. Dokonano porównania różnych systemów realizacji postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych w Europie. Cenną pomocą były wyniki wspomnianej już ankiety dotyczącej postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych.

IV. Struktura pracy

Temat rozprawy został przedstawiony w czterech rozdziałach oraz podsumowaniu. Na końcu pracy ujęto również postulaty *de lege ferenda*.

W rozdziale pierwszym skoncentrowano się na ogólnych zagadnieniach związanych ze sportem oraz walką z towarzyszącymi mu negatywnymi zjawiskami, takimi jak komercjalizacja i doping. Zawarto w nim również rys historyczny światowego systemu antydopingowego oraz zagadnienia dotyczące rozwoju postępowań antydopingowych. Ponadto omówiono ewolucję najważniejszych instytucji przepisów antydopingowych oraz źródła norm antydopingowych.

Kolejny rozdział stanowi pole rozważań związanych z przepisami materialnymi, na podstawie których formułowane są przesłanki odpowiedzialności za doping w sporcie. Omówiono definicję dopingu sformułowaną m.in. w znowelizowanym Światowym Kodeksie Antydopingowym

oraz w ustawie o zwalczaniu dopingu w sporcie, zakres podmiotowy i przedmiotowy omawianych norm oraz katalog sankcji.

W rozdziale trzecim rozprawy skoncentrowano się na kluczowych rozważaniach dotyczących postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych. Wskazano w nim w szczególności na modele tego rodzaju postępowań w wybranych krajach europejskich. Wyniki analizy dowodzą, iż postępowania w sprawach dopingowych zostały uregulowane w sposób dość różnorodny i czasami bazujący na znacząco odmiennych modelach ich realizacji.

Rozdział czwarty obejmuje swoim zakresem kontrolę decyzji dyscyplinarnych w sprawach dopingowych. Znaczenie sposobu realizacji tego prawa i jego analiza mają istotne znaczenie z perspektywy oceny prawnej sytuacji zawodnika, będącego podmiotem podlegającym normom dyscyplinarnym, których naruszenie może mieć istotny wpływ na jego sytuację materialno-prawną. Kontrola rozstrzygnięć dyscyplinarnych, jak to zostało ujęte w przedmiotowym rozdziale, może być wykonywana zarówno przez sądy państwowe, jak również przez sądownictwo polubowne.

W zakończeniu ujęto podsumowanie rozprawy doktorskiej oraz postulaty *de lege ferenda*. Przede wszystkim zasygnalizowano konieczność nowelizacji istniejących regulacji funkcjonujących na poziomie międzynarodowym w zakresie unormowania postępowania dyscyplinarnego w sprawach dopingowych.

V. Wnioski

Na podstawie dokonanej w rozprawie doktorskiej analizy jednoznacznie wykazano, że postępowania dyscyplinarne w sprawach dopingowych oraz kontrola decyzji stanowiących ich uwieńczenie mają charakter niejednorodny. Regulowanie tej materii w ramach różnych aktów prawa krajowego, międzynarodowego, prywatnego i publicznego wskazuje, z jak złożoną materią mamy do czynienia. Prowadzi to do wniosku, iż w skali globalnej nie funkcjonuje zunifikowany system norm regulujących postępowania dyscyplinarne w sprawach dopingowych. Prowadzenie tych postępowań jest domeną różnych podmiotów: są to właściwe organy międzynarodowych federacji sportowych,

narodowe agencje antydopingowe, właściwe organy krajowych federacji sportowych lub specjalnie do tego powołane sądy arbitrażowe. Jednakże mimo panującej różnorodności, wspólną podstawę regulującą zasadnicze elementy procedury stosowanej przy rozpoznawaniu spraw dopingowych, ale w bardzo ograniczonym zakresie, stanowi Światowy Kodeks Antydopingowy. Stąd też ta regulacja prywatnoprawna, o charakterze transnarodowego *soft law*, stanowi jeden z najistotniejszych punktów odniesienia i w ramach rozprawy podlegała wszechstronnej analizie.

Warte uwagi jest stosowanie w normach kształtujących odpowiedzialność dyscyplinarną za doping reguły odpowiedzialności obiektywnej. Ma ona zastosowanie w przypadku, gdy w próbce pobranej od zawodnika wykryje się substancję zabronioną, jej metabolit lub marker. Konsekwencją uwzględnienia tego rodzaju konstrukcji odpowiedzialności w przepisach Światowego Kodeksu Antydopingowego jest odwrócenie ciężaru dowodu, który spoczywa na zawodniku. Światowy Kodeks Antydopingowy reguluje również ogólne zasady postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych, takie jak: prawo do sprawiedliwej rozprawy (*fair hearing*), prawo do obrony, zasada swobodnej oceny dowodów oraz prawo do zaskarżenia decyzji do drugiej instancji. Warto przy tym podkreślić, że swoboda orzekania przez organy rozpoznające sprawy dopingowe w oparciu o normy Światowego Kodeksu Antydopingowego ma charakter ograniczony. Według autora rozprawy wynika to z procesu ujednociania norm dotyczących odpowiedzialności za doping, w szczególności katalogu sankcji za naruszenia norm antydopingowych. W związku z tym można dojść do konstatacji, iż sposób kształtowania odpowiedzialności za doping określonej normami Światowego Kodeksu Antydopingowego, a w konsekwencji normami prawa krajowego i wewnętrznego poszczególnych organizacji antydopingowych, stwarza potencjalne niebezpieczeństwo nieproporcjonalnego karania zawodników za czyny, które w zależności od organu decydującego o odpowiedzialności mogą być różnie oceniane.

W rozprawie doktorskiej dokonano analizy natury odpowiedzialności dyscyplinarnej w sprawach dopingowych. Uznano, że ma ona charakter mieszany i trudno jednoznacznie wskazać na jej publiczno- lub prywatnoprawny charakter. Mimo niejasnego charakteru norm nie ma jednak wątpliwości

co do źródła odpowiedzialności za doping w sporcie, którym jest prawo umów. W założeniu normy regulujące zagadnienia dopingowe, w szczególności stanowione przez międzynarodowe federacje sportowe, jak również Światową Agencję Antydopingową, mają charakter prywatnoprawny, ponieważ oparte są na zgodzie zawodnika na uczestnictwo we współzawodnictwie. Zgoda ta w konsekwencji obejmuje swoim zakresem właściwe reguły sportowe, w tym normy antydopingowe. Takie założenie co do zasady pozwala na rozpoznawanie sporów dotyczących tej materii przez sądy arbitrażowe działające na podstawie właściwej krajowej procedury cywilnej. W tym kontekście warto również zwrócić uwagę, iż sądy państwowe, które rozpoznawały sprawy dopingowe, były właściwe do rozpoznawania spraw cywilnych.

Kontrola nad decyzjami dyscyplinarnymi podjętymi w sprawach dopingowych wykonywana jest przez sądy polubowne oraz sądy państwowe. Funkcjonują w tym zakresie różne modele. Nie ma przy tym wątpliwości, iż kluczową rolę w zakresie kontroli rozstrzygnięć dyscyplinarnych w sprawach dopingowych pełni Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie. Jednakże, jak dowodzi m.in. przykład sprawy Claudii Pechstein, można zaobserwować wzrost znaczenia orzeczeń sądów powszechnych, które wypowiadały się w sprawach dopingowych. W ostatnim czasie przede wszystkim działalność sądownictwa krajowego i międzynarodowego ma wpływ na sposób organizacji i realizacji postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingu. Nie zmienia to ogólnego wniosku, że kontrola sprawowana jest głównie przez sądy arbitrażowe, co wydaje się najbardziej optymalnym rozwiązaniem, akceptowanym zarówno przez środowisko sportowe, jak i państwa zaangażowane w walkę z dopingiem w sporcie. Przyczyn tego stanu rzeczy jest co najmniej kilka. Po pierwsze, atrakcyjna dla środowisk sportowych jest możliwość swobodnego kształtowania postępowań przed sądami arbitrażowymi, co w pewnym zakresie implikuje szybkość postępowania. Po drugie, nie bez znaczenia pozostaje również specjalizacja niektórych sądów arbitrażowych w sprawach dopingowych, co również wynika z eksperckiego charakteru arbitrów, którzy zawodowo zajmują się dziedziną prawa sportowego oraz orientują się w specyfice sporów sportowych.

Z mocy norm powszechnie obowiązującego prawa międzynarodowego każdy zawodnik ma prawo do rozpoznania sprawy dopingowej przez niezależny i niezawisły sąd. Bez względu na sposób regulacji postępowań dyscyplinarnych w sprawach dopingowych prawo to nie podlega wyłączeniu i wynika wprost z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ oraz aktów prawa krajowego, nie wyłączając Konstytucji RP (art. 45 ust. 1).

Analiza zawarta w rozprawie doktorskiej prowadzi do konkluzji odnośnie wtórnego charakteru regulacji krajowych w stosunku do Światowego Kodeksu Antydopingowego i regulacji stanowionych przez Światową Agencję Antydopingową. Te uregulowania, choć nie mają formalnie charakteru prawa powszechnie obowiązującego, stanowią swoiste, transgraniczne prawo modelowe, w czym wyraża się autonomia środowiska sportowego. Należy przy tym zastrzec, że stwierdzona wtórność nie dotyczy aktów prawa międzynarodowego, takich jak Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Dopingu w Sporcie UNESCO oraz Konwencja Antydopingowa Rady Europy, które kształtują prawa i obowiązki państw będących stronami obu konwencji. Wspomniane konwencje szanują dorobek prawny Światowej Agencji Antydopingowej i nakazują państwom jego uwzględnianie.